

Тања Гаєв*

Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
scienciaipisa@gmail.com

УДК 811.161.2*255.4=163.41
<https://doi.org/10.18485/slavistika.2025.29.2.16>

Прегледни рад
примљен 14. 9. 2025.
прихваћен за штампу 15. 12. 2025.

ПОЕЗИЈА ЛИНЕ КОСТЕНКО И ЊЕН ПРЕВОД НА СРПСКИ ЈЕЗИК

После кратког представљања стваралаштва Лине Костенко у раду желимо да укажемо на најзначајније теме и мотиве и на карактеристична обележја у песникињиној поезији на примеру одабраних превода њене лирике на српски језик. Циљ рада је да теоријски сагледамо вишеструку природу стваралачког опуса Л. Костенко и да анализирамо ванвременске песничке особине и да укажемо на значај песникињиног философског размишљања у вези са савременим друштвеним дешавањима. Актуелност рада проистиче из потребе за свеобухватним књижевним проучавањем философских, текстуалних, културно-уметничких и друштвено-политичких карактеристика поетског стваралаштва Л. Костенко у контексту водећих трендова у развоју украјинске књижевности у другој половини XX и почетком XXI века. Песникињино стваралаштво разматра се у контексту савремених историјских промена.

Кључне речи: Лина Костенко, поезија, украјинска књижевност, српска култура, превод, преводилац.

Starting with a brief presentation of Lina Kostenko's work, we would like to point out the most significant themes, motifs and characteristic features of her lyric poetry using selected translations of her poems into Serbian. The aim of the paper is to theoretically examine the multifaceted nature of L. Kostenko's creative work, to analyse her timeless poetic qualities, and to underline the importance of the poetess's philosophical stance in relation to contemporary social events. The relevance of the work stems from the need for a comprehensive literary study of the philosophical, textual, cultural-artistic, and socio-political characteristics of L. Kostenko's poetic work in the context of leading trends in the development of Ukrainian literature in the second half of the 20th and early 21st centuries. Kostenko's work is considered in the context of contemporary historical changes.

Keywords: Lina Kostenko, poetry, Ukrainian literature, Serbian culture, translation, translator.

Стваралаштво Лине Костенко (19. 3. 1930.) оригиналан је феномен у савременој украјинској књижевности. Једна је од првих и најзапаженијих младих украјинских песника, који су се појавили на преласку 1950–1960-их година. У време „ћутања” и једноумља стварала је јединствене ликове,

* <https://orcid.org/0000-0002-6747-4062>

другачије од општеприхваћених, што је од песникиње захтевало самоодрицање и храброст.

Духовна биографија Л. Костенко тесно је повезана са судбином украјинског „шездесетништва”. „Шездесетници”¹ су штитили интересе свог народа, а једна од тема њиховог стваралаштва била је тема „уметника и уметности”. Л. Костенко живописно приказује ову тему. Песникиња идентификује најрелевантније проблеме ове теме за себе и своје време, стога су мисли и теме њеног стваралаштва актуелне како за саму песникињу, тако и за време њеног стваралаштва. Лично је осетила колико је тешко радити ван оквира власти, а њено лично искуство супротстављања власти важан је основ за писање уз потпуно разумевање уметника. Више пута је истицала свој грађански став, а 1965. потписала је протестно писмо против хапшења украјинских интелектуалаца. Због тога је њено стваралаштво било забрањено за објављивање и писала је „за фиоку” скоро 10 година.

Карактеристично обележје песникињине лирске хероине је максимализам, а он не признаје компромисе, избегавање моћних у овом свету, нити мимикрију. Максималиста свему даје оцену према високим моралним стандардима, али и себи поставља строге захтеве. У својим делима песникиња не издаје своје идеале, понекад оштро и сурово даје смисао модерним проблемима повезаним са духовним падом људи.

Име Лине Костенко представља свест украјинског народа, његов дух, његову историју сачувану у генима. Песникињино перо дотакло је културу нације, њене трагедије и буди деценијама потискивано национално сећање. Почети песникињиног стваралаштва налазе се у енциклопедији живота на-

1 „Шездесетници” су генерација совјетске и украјинске националне интелигенције са јасно израженим грађанским ставом који су се појавили у уметности, књижевности и политици СССР-а у другој половини 1950-их година, у време привременог слабљења комунистичког и бољшевичког тоталитаризма и Хрушчовљевог „отопљавања”, односно децентрализације и извесне либерализације. Обновили су традиције класичне предреволуционарне интелигенције, која је тежила духовној независности, политичком отуђењу, идеалима грађанског друштва и служењу народу. Први гласноговорници били су Лина Костенко и Васиљ Симоненко (1935–1963, песник и новинар). За поезију „шездесетника” карактеристична је обнова поетике обележене социјалистичким реалистичким догмама, интелектуализмом, диверзификацијом ритма, дивљењем сложеним метафорама и синтакси. Од краја 1962. забрањује им се да објављују у часописима, оптужују их за формализам, недостатак идеја, буржоаски национализам, због чега своје идеје почињу да шире у самиздату. Од 1963. почео је талас идеолошких оптужби, пре свега за национализам, а затим и хапшења од 1965. до 1972. Неки од њих су без већег отпора заузели званичне ставове, док су неки сасвим или задуго престали да објављују (попут Лине Костенко), неки су ухапшени и осуђени на дугогодишњу робију, на којој су или преминули (попут Васиља Стуса, 1938–1985), или им је после ослобођења потпуно забрањено да учествују у књижевном процесу. Почетком 1970-их, покрет је потпуно нестао, само у стваралаштву неколико песника и прозних писаца, попут Л. Костенко, сачувана су обележја књижевне обнове коју су покренули.

рода, у фолклору – духовној снази и лепоти, у темељу из ког се развија књижевност, позориште, музика, сликарство.

Разнолико стваралаштво Л. Костенко има значајан утицај на Украјинце, зато што обликује националне идеје, доприноси духовном и философском размишљању. Проблеми савремености преносе се кроз философске категорије као што су сврха човека, смисао живота, времена, кретања и простора. Истовремено, свака песма је родољубива и изузетно духовна, зато што песникињу интересује прошлост и будућност свог народа, дотиче се разних проблема нације и предвиђа историјске промене.

Карактеристично обележје песникињиног стваралаштва је интелектуализам – покрет, поезија, која обухвата велики историјски простор; успон мисли, која у трагичним историјским догађајима прошлости покушава да пронађе смисао постојања човека, народа и, чак, човечанства. Комуникација са великим културним искуством човечанства и његовим ствараоцима, разумевање ироније историје, у чијој школи савремени човек не изгледа увек као паметан ученик, заоштрава осећање дисхармоније и несигурности света крајем XX века. Али крајња станица у овој потрази за суровим истинама тешких времена није безнађе и очај, већ снажна жеља за лепотом, хармонијом, људскошћу, жеља да се превазиђе равнодушност, да се пробуди разум и људско достојанство (Клочек 2000: 19–31).

У српској култури поезију Л. Костенко преводили су Срђан Рашковић (*Багдала*, 1974 и *Домети*, 1976), проф. Миодраг Сибиновић (*Градина*, 2001; *У инат ветровима: антологија украјинске поезије: XVI–XX век*, 2002; *Писмо и Развитак*, 2006; *Туса*, 2008 и *Žigosani: antologijski izbor iz ukrajinske poezije XX veka*, 2024) и Олга Стојковић (*Браничево*, 2015). Укупно је преведена 21 песма.²

Поезија Л. Костенко има своје лајтмотиве, односно потпуне теме и ликове. Већ у првим песникињиним збиркама болно је звучао мотив детињства, које је уништио рат. Шок који је доживела генерација њених вршњака током година фашистичке инвазије дуго је мучио њено сећање, одјекујући у низу песникињиних дела.

Лиш храм збудуй, а люди в нього прийдуть.
(Л. Костенко, *Лиш храм збудуй...*³)

Само сагради храм, а људи ће доћи.
(Л. Костенко, *Само сагради храм... // Писмо*, 2006: 72)

Прве три збирке поезије појавиле су се једна за другом: *Земљани зраци* 1957, *Једра* 1958, *Путовање срца* 1961. У овим збиркама улога човека и његова укљученост у националне и светске процесе остварује се кроз дија-

2 Ради се о преводима објављеним у периоду до 2025. године.

3 <https://litlife.club/books/266487/read?page=39>05.01.2025>.

лог, синкретизам, трансценденцију. Многи аспекти песникињиног књижевног стваралаштва добили су темељно теоријско покриће.

Песникињино ураћање у уметничке, духовне и историјске процесе тог времена допринело је њеној популарности у украјинској и светској заједници. Култ Човека, Патриоте, Хуманисте постао је основ стваралаштва Л. Костенко. (Криловець 2012: 341–344)

*Поет не може бути власністю.
Це так йому вже на роду.
Не спокушайте мене гласністю.
Я вдруге в пастку не піду.
(Л. Костенко, Поет не може бути
власністю...⁴)*

*Песник не може бити власништво,
Није му писано то, не личи му.
Не мамите ме талабасима.
Нећу поново у чељуст ничију.
(Л. Костенко, Песник не може бити власништво
// Писмо, 2006: 72)*

Песников позив није да тумачи, да објашњава, већ да речима пренесе свој осећај времена, његов ритам, његову арому, као и међусобну условљеност прошлости, садашњости и будућности (Базилевський 1994: 188). И заиста, поезија Л. Костенко репродукује ток времена, сваки тренутак који она благосиља.

Уметник је у поезији приказан као гласник народа. Поезија је славље, нешто више и важније од свакодневних ствари. Песник то осликава у свом делу, износећи важне ствари на видело. „Ја сам тек инструмент” – показује извесно служење уметника народу.

Песникиња велича поезију, напомињући да „Поезија је света, као љубав. О, није то свагдашња размирица!” Песникова реч је важна, песник је глас који пише и говори о нечем важном. Песник је инструмент свог народа.

*Јака різниця — хто куди пішов?
Хто що сказав, і рима вже готова.
Поезія — це свято, як любов.
О, то не є розмовка побутова!*

*А зар је важно ко полази куда?
Неко чим рекне, полети рима-птица.
Поезія је света, као љубав.
О, није то свагдашња размирица!*

*І то не є дзвінкий асортимент
метафор, слів, — на користь чи в догоду.
А що, не знаю. Я лиш інструмент,
в якому плачуть сні мого народу.
(Л. Костенко, Яка різниця...⁵)*

*І није пуки асортиман звучни
метафора и речи које служе.
Што, не знам. Ја сам тек инструмент мучни
На коме снови мого народа туже.
(Л. Костенко, А зар је важно... // У инат
ветровима, 2002: 337)*

Целокупно стваралаштво Л. Костенко је чежња за идеалом, за узорима, срамота због обезвређеног, згаженог човека. Поезија Л. Ко-

4 <https://litlife.club/books/266487/read?page=38>05.01.2025>.

5 <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=5762>08.01.2025>.

стенко, пуна трагичних нота, у стању је да изазове благотворно дејство катарзе – прочишћења кроз трагедију. Њен позив је да у човеку пробуди Људско.

Песникиња је обдарена даром радости, способношћу да осети јединственост сваког тренутка, талентом да са свима подели своју љубав, своју срећу постојања.

*Ти, що народжуються раз на століття,
умерти можуть кожен день.
Кулі примхливі, як дівчата, –
вибирають найкращих.*

*Они, који се рађају једном у stoleћу,
умријети могу свакога дана.
Смрт нагла, као дјевојке –
љуби најљубљеније.*

*Підлість послідовна, як геометрія, –
вибирає найчесніших.
В'язні гостинні, як могили, –
вибирають неприборканих.*

*Подлост дослиједна, као геометрија –
љуби честољубиве.
затвори гостољубиви, као гробови –
љубе слободољубиве.*

<...>

<...>

*І тільки подвиг людського духу
доточить їх до безсмертя.
(Л. Костенко, *Ти, що народжуються раз
на століття...*⁶)*

*И само прометејски пламен духа
распламсаће их до бесмртности.
(Л. Костенко, *Они који се рађају... // Багдала,
1974: 12–13)**

После збирке *Путовање срца* уследило је шеснаест година ћутања. Следећа збирка Л. Костенко биће објављена тек 1977.

*Шукайте цензора в собі.
Він там живе, дрімучий, без гоління.
Він там сидить, як чортик у трубі,
і тихо вилучає вам сумління.
Зсередини, потроху, не за раз.
Все познімає, де яка іконка.
І непомітно вийме вас – із вас.
Залишиться одна лиш оболонка.
(Л. Костенко, *Шукайте цензора в собі...*⁷)*

*Потражите цензора у себи.
Он се у вама, бунован, прикрива.
Ту, као ђаво крај оцака, седи
и стално сумње у вас хладно слива.
Утробу бишите, тихо, растежући,
чистећи све, у икону вас гура.
Неприметно ће вас из вас извући.
И остаћете само љуштура.
(Л. Костенко, *Потражите цензора у себи... //
Развитак, 2006: 39)**

За Л. Костенко историја је жена, исцрпљена, мучена, презрена, али не и згажена, зато што није изгубила ни дух, ни понос, ни људско достојанство. У песмама о песницима-певачима често се пробија нешто лично, из сфере песникињиног сопственог бола и горчине. Песник-певач код Л. Костенко увек има трнов венац на глави. Он поносно и пожртвовано носи свој крст, свестан је своје високе сврхе. Портрет самосталне, болесно поносне уметнице која је присутна у лирици Л. Костенко има и особине непокорвања ком-промисима, неприхватања сујете и прилагодљивости. Песникиња жели да

6 http://ukrbooks.com/ua/Shukajte_cenzora_v_sobi/>08.01.2025.

7 http://ukrbooks.com/ua/Shukajte_cenzora_v_sobi/>08.01.2025.

разуме актуелне проблеме стваралаштва тог времена, као и да одреди главне правце свог стваралачког пута. Износила је за себе значајна размишљања, откривајући у њима изузетан унутрашњи свет, патњу која дотиче осетљиву стваралачку душу која је отворена за цео свет. У песмама посвећеним теми уметника и уметности хармонично је остварен лик жене, грађанке, уокви-рен ликом песникиње (Криловец 2012: 341–344).

*Ти, скіфська баба, кам'яна незграба,
стоїш в степах... Курай і бугила...
Яка ж ти баба, ну яка ж ти баба?!
За сто віків дитя не привела!
Були б у нього кремій-ноженята,
ото вже б гупотіло по ланах!
<...>
Ти це забудь. Усе це застаріле.
Поглянь навколо. Це — двадцятий вік.
А ти стоїш. Звітріли коси й руки.
Скришились плечі, — може, скажеш, ні?
Були б у тебе кам'яні онуки.
Ти розумієш, бабо? Кам'яні!
<...>
Сміється баба, клята скіфська баба,
сміється, ухопившись за живіт.
(Л. Костенко, *Скіфська баба*⁸)*

*Ти, скитска жено, чудо камено,
стојиш у степи... Јавор и зова...
Каква си ти жена, хајде, каква жена?!
Детета немаш већ сто векова!
њему би ноге биле к'о кремен,
и тапало би по пољани!
<...>
Остави. То је већ застарело.
Погледај. Сад је век двадесети.
А ти стојиш. Коса ветром поскубених.
Плећи погурених, хајд, и то помени.
Потомци би ти били скамењени.
Схваташ ли, жено, били би камени!
<...>
Смеје се жена, проклета скитска жена,
за стомак се хвата смехом обузета.
(Л. Костенко, *Скитска жена* // *Развџак*, 2006: 39)*

Чернобилъ је за песникињу постао Рубикон. Чернобилъ је граница, трагични знак, судбина. Захвална је за сваки проживљени дан, зато што је „благословен сваки трен живота на земаљском косилишту смрти”. Чернобилска трагедија натерала нас је да време меримо неизбежним питањем: бити или не бити људској цивилизацији и целом човечанству:

*Страшній калейдоскоп:
в цю мить десь хтось загинув.
В цю мить. В цю саму мить.
У кожну із хвилин. <...>
Благословенна кожна мить життя
на цих весвітніх косовицях смерті!
(Л. Костенко, *Страшній калейдоскоп...*⁹)*

*Страшан калейдоскоп:
у овом тренутку негде неко мре.
У овом трену. Баш у овом трену.
Јер тако се мора. <...>
Благословен ли је сваки трен живота
на земаљском косилишту смрти.
(Л. Костенко, *Страшан калейдоскоп...* // *У
инат ветровима*, 2002: 319)*

8 https://www.ukrplib.com.ua/books/printit.php?tid=5715#google_vignette>05.01.2025.
9 <https://www.ukrplib.com.ua/books/printit.php?tid=13197>>08.01.12025.

Иронија у последњим песмама Л. Костенко постаје заједљивија и суро-вија. Помешана је са трагичним осећањима. Песникињина реч тежи крајњем лаконизму и афоризму. Некадашња препреденост и исмевање недостојних савременика заменио је тон трагичне ироније. Песникињин глас већ звучи као из будућности – њена машта била је тамо и забележила лудило не-стајања живота.

Љубав у лирици Лине Костенко има бројна значења. То је и Празник и Заробљеништво и Лудило и Адреса и Болест и Сан и Вештичарење... То је самоодрицање и очај, утеха и туга, беспомоћност и снага; ово је пораз разу-ма и безграничност нежности изазване хармонијом двеју душа које одгова-рају једна другој (Козуля 1993: 186–191).

*Гуде вогонь — веселий сатана,
червоним реготом вихоплюється з печі...
А я чолом припала до вікна,
і смуток мій бере мене за плечі.*

*Лудује ватра – весели сатана,
црвеним грохотом опире се пећи...
А ја сам уз прозор челом прикована
и туга ми тихо обузима плечи.*

*Сама пішла світ за очі — аби
знайти від тебе крихту порятунку.
Мої думки, як дикі голуби,
в полях шукали синього притулку.*

*У свет незнан сама сам отишла – да би
пронашла, уз тебе, маленкост склоништа.
Мисли моје, као дивљи голубови,
траже низ пољане плава уточишта.*

*Сама втекла в сніги, у глухомань,
щоб віднайти душевну рівновагу.
І віднайшла — гірку печаль світань,
і н'ю, немов невиброджену брагу.*

*Сама сам побегла у свет, у каљугу,
да пронађем кључе душевних тишина.
И пронађох само – јутра горку тугу,
и пијем је, као неопора вина.*

*І жду якогось чуда із чудес.
Читаю ніч, немовби чорну книгу.
Якщо кохаєш — знайдеш без адрес
оцю хатину за морями снігу.
(Л. Костенко, *Гуде вогонь — веселий
сатана...*¹⁰)*

*И некакво чудо над чудима чекам.
И ноћи читам, као црних књига том.
Ако волиш – наћи ћеш, без адресе, сам,
за морима снегова овај мали дом.
(Л. Костенко, *Лудује ватра...* // *Домети*, 1976:
73–74)*

Философска поезија Лине Костенко фактор је интелектуалног мишљења. Утицај песникиње на културу веома је велик, посебно у време када је украјински народ морао да бира између слободе и ропства.

10 http://ukrbooks.com/ua/Gude_vogon_veselyj_satana/>05.01.2025.

*І дощ, і сніг, і віхола, і вітер.
Високівольтна лінія Голгоф.
На біле поле гайвороння літер
впадає як хмари, цілі хмари строф.*

*І дажд, и снег, олује судњег дана.
Високонанонска линија Голгота.
На бело поље слова црних врана,
Попут облака слећу, облака строфа.*

*Нове століття вже на видноколі,
і час новітню створює красу.
А ритми мчать – як вершини у полі.
А рима віриам запліта косу.*

*Нови век већ је на видику сасвим,
и дани лепоти нови белег носе.
А ритам лети као јахач красни.
А рима стиховима плете косе.*

*І в епіцентрі логіки і стресу,
де все змішалось – рідне і чуже,
цінує розум вигуки прогресу,
душа скарби прадавні стереже.
(Л. Костенко, *І дощ, і сніг, і віхола, і
вітер...*¹¹)*

*У епицентру логике и стреса
све се измешало туђе и своје,
поштује разум позиве прогреса,
исконске туге у душама стоје.
(Л. Костенко, *И дажд, и снег, олује судњег
дана... // У инат ветровима*, 2002: 323)*

Не издајући своје идеале, песникиња у својим делима понекад жестоко и сурово размишља о савременим проблемима повезаним са духовним падом народа. У тешким временима, када су људи живели по привременим друштвеним вредностима и идеалима, песникиња је одобравала вечне вредности, неуништивост националног духовног расположења, као и мудрост и философију живота (Андрухович 2005: 94–95).

*Дозиметром не виміряєш дози
тотального спустошення душі.
Історія лягає під бульдозери.
Сучасний світ штампує фетиші.
(Л. Костенко, *Дозиметром не виміряєш
дозу...*¹²)*

*Дозиметром не може да се измери
колико нам душе опустошише.
Історију заравнавају булдожери
А ново доба нове фетише тише.
(Л. Костенко, *Дозиметром не може да се
измери...* // *Писмо*, 2006: 72)*

У поезији Л. Костенко може се чути побуна против стандардизације, упрошћавања, примитивизације човека. Јединственост је други кључни појам, семантички знак слободољубиве песникињине музе. Несхватљива снага песничке речи. Нежна и љута и огорчена, страствена и емотивна, нежно дотиче најтајније жице у нашим срцима, изазивајући мелодије радости, туге, љубави и наде.

11 <https://dovidka.biz.ua/i-doshh-i-snig-i-vihola-i-viter-lina-kostenko>>08.01.2025.

12 <https://litlife.club/books/266487/read?page=48>>05.01.2025.

*Стояла груша, зеленів лісочок.
Стояло небо, дивне і сумне.
У груші був тоненький голосочок,
вона в дитинство кликала мене.
<...>*

*Стояли ми одна супроти одној.
Ні з чим не крились, не хотіли йти.
Вона боялась осені холодној,
а я боялась шуму й суєти.
(Л. Костенко, *Стояла груша...*¹³)*

*Стајала крушка, и шума расцветана.
Стоје небеса, чудно, сетно стоје.
У крушке гласак био тако танак,
она ме звала у детињство моје.
<...>*

*Стајасмо тако једна поред друге.
Хтеле смо да то никада не мине.
Она страхује од јесени дуге,
а ја се бојим трке и таштине.
(Л. Костенко, *Стајала крушка... // У инат ветровима*, 2002: 331)*

Интимна лирика Л. Костенко такође се издваја емоционалним богатством, прожета је мотивом љубави као лепог елемента нежности и про-светљења душе. Њена Душа саткана је од искрене, праве, кристално чисте љубави, зато су њене песме искрене као злато душе ове песникиње.

*Шалені темпи. Час не наша власність.
Фантастика – не мріяв і Жюль Верн.
Китить у нас в артеріях сучасність.
Нас із металу виклепав модерн.*

*Душа належить людству і епохам.
Чому же її так раптом потрясли
осінні яблука, що сумно пахнуть льохом,
і руки матері, що яблука внесли?!
(Л. Костенко, *Шалені темпи...*¹⁴)*

*Луде брзине. Време не припада нама.
Фантастично шала су снови Жила Верна.
Садашње доба тече у нашим венама.
Саздала нас је од метала модерна.*

*Душа припада епоси и народу.
Што су је тако силно потресле беле
јесење јабуке, што миришу на подрум,
и руке мајчине, што су их изнеле?!
(Л. Костенко, *Луде брзине... // У инат ветровима*, 2002: 325)*

У пејзажној лирици Л. Костенко често срећемо реч „волим”. Природа, као да осећа човеково расположење, прихвата његов бол и патњу, јача га предивном радошћу и тихим миром, даје осећај пролазности таштог људског живота и вечности околног света, а песникиња јој одговара љубављу и захвалношћу.

13 <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=21826>08.01.2025>.

14 <https://ukrainian-poetry.com/kostenko-lina/shaleni-tempi-chas-ne-nasha-vlasnist/>08.05.2025>.

*Я, що прийшла у світ не для корид,
Що не люблю юрби та телекамер,
О, як мені уникся і набрид
Щоденний спорт – боротися з биками.
Я обираю пурпуровий плац,
Бики вже люттю наливають очі.
Я йду на них, душе моя, не плач,
Ці види спорту вже тепер жіночі!
(Л. Костенко, Я, що прийшла у світ не
для корид...¹⁵)*

*Мене, која се не због корид на свет јави,
Коју фрка и ТВ-камера мори,
О, како ме обузима и млави
Свагдањи спорт – у ком се с биковима бори.
Огрнем пурпурни плашт,
Бикове сколи жестина васељенска.
Полазим на њих, прекини, душо, плач,
Та врста спорта је данас женска!
(Л. Костенко, Мене, која се не због корид на
свет јави... // Писмо, 2006: 72)*

Епоха је неприхватљива – ломи кичму генијима и у колевкама. У успонима и падовима, у хармонији и у дисонанцама епохе, песникиња остаје сама, њен свет је отворен свим супротстављеним ветровима. Колико благе снаге и паклене непопустљивости у једном човеку, каква неизмерност душе.

Л. Костенко много размишља о томе шта човек оставља после себе. Како живети? Где пронаћи оно вечно што, обогативши вас лично, остаје у наслеђе вашем народу, а самим тим и човечанству? Ова размишљања пролазе кроз налете духовних искушења, кроз испитивање у човеку његове посвећености свом животном позиву.

*Мабуть, ще людство дуже молоде.
Бо скільки б ми не загинали пальці, –
XX вік! – а й досі де-не-де
трапляються іще неандертальці.*

*Можда је свет наш још одвише млад.
Ма колико ми викали у глас
XX век је! али и сад
неандерталци су свуд око нас.*

*Подивишся: і що воно таке?
Не допоможе й двооукла лінза.
Здається ж, люди, все у них людське,
але душа ще з дерева не злізла.
(Л. Костенко, Мабуть, ще людство дуже
молоде...¹⁶)*

*Погледаш боље: да бруке те!
Чак им на око изглед није лош.
Као прави људи, на месту им све,
но душе с гране нису сишле још.
(Л. Костенко, Можда је свет наш још одвише
млад... // У инат ветровима, 2002: 335)*

Лина Костенко је суптилна лирска песникиња, ауторка прелепих песама, нежних, очаравајућих. У временима када је идеолошка контрола над речима и мислима индивидуе поново постала потпуна након кратког Хрушчовљевог „отопљавања”, од Л. Костенко се захтевало да буде као и сви оста-

15 <https://www.pisni.org.ua/songs/3297560.html>>05.01.2025.

16 <https://dovidka.biz.ua/mabut-shhe-lyudstvo-duzhe-molode-lina-kostenko>>08.01.2025.

ли. За песникињу, њена „унутрашња емиграција” била је ходање по оштрици жилета. Читав њен стваралачки процес није се уклапао у контекст доминантне комунистичке идеологије, нарушавајући мит о такозваној „срећној совјетској Украјини”. Када је слобода говора била и јесте сурово прогањана, у ери идеолошких притисака на уметнике, поезија Л. Костенко била је побуна, побуна личности, побуна против послушности и стандарда. Била је успон духа, због чега је песникињина реч изашла из чисто књижевних оквира. Постала је духовни и друштвени чинилац и стално је актуелна, зато што враћа веру у Реч. Песникињина становишта учила су и уче песнике да буду верни свом таленту и позиву без обзира на околности сваке врсте. И слава која јој је припадала није била популарност, нити мода. То је била нада потлаченог народа у његов препород, у прилику да се окрене и врати себи, пробијајући се кроз лепљиву, густу мрежу идеологије, и да оживи као већ препорођена и коначно украћена нација.

Поезија Л. Костенко не може се поделити на интимну и грађанску: лично и грађанско су толико уско испреплетени. Веома важна тема у стваралаштву Л. Костенко је верност себи. Верност себи је верност својим уверењима, верност пријатељима и вољенима, верност Отаџбини. Песникиња је верна изабраном путу, зато што не прави компромисе са својом савешћу, „тражи цензора у себи”, даје своје срце и таленат људима, служи истини. Мото поезије Л. Костенко је бескомпромисност.

У раду смо анализирали преводе Срђана Рашковића и проф. Миодрога Сибиновића. Сваки превод је изузетан, у свему подражава риму, строфику, симболику и актуелност оригинала бираним речима и одличним решењима, без обзира што су анализирани преводи старији (из 1970-их, С. Рашковић) и новији (из 2000-их, М. Сибиновић). Превод М. Сибиновића је упечатљивији, с обзиром да се ради о универзитетском професору који је одлично познавао како теорију и само књижевно превођење, тако и књижевне процесе који су обележили, пре свега, совјетску књижевност, те му је покрет „шездесетника” добро познат, како је имао и лична познанства са представницима овог покрета, чију је поезију такође преводио (попут Виктора Кордуна). Захваљујући њима можемо да спознамо и уживамо у лепоти поезије Лине Костенко и на српском језику.

Цитирана литература

Андрухович, Ју. «Абсолютний слух». [У:] Юрий Андрухович. Поезія Ліни Костенко в часах перехідних і вічних: матеріали круглого столу. Харків, 2005, 94–95.

[Andrukhovich, Ÿ. «Absolutniĭ slukh». [U:] Ÿuriĭ Andrukhovich. Poeziĭa Lini Kostenko v chasakh perekhidnikh i vichnikh: materiali kruglogo stolu. Xarkiv, 2005, 94–95]

- Базилевський, В. «Поезія як мислення». [У:] В. Яроменко (упоряд.) Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.: у 3 кн. Кн. 3. Київ: Видавництво «Рось», 1994, 182–197.
- [Bazilevs'kii, V. «Poeziia iak mislenniâ». [U:] V. IAromenko (uporiad.) Ukraïns'ke slovo: Khrestomatiia Ukraïns'koï literaturi ta literaturnoïkritiki KhKh st.: u 3 kn. Kn. 3. Kiïv: Vidavništvo «Ros'», 1994, 182–197]
- Клочек, Г. Нескорена. «Штрихи до життєвої і творчої біографії Ліни Костенко». Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах 2/2000, 19–31.
- [Klochek, G. Neskorena. «Shtrikhi do zhittevoï i tvorchoï biografii Lini Kostenko». Ukraïns'ka mova i literatura v serednikh shkolakh, gimnaziïakh, litseiïakh ta kolegiumakh 2/2000, 19–31]
- Козуля, О. Символ нескореної України. Жінки в історії України. Київ: Український центр духовної культури, 1993, 186–191.
- [Kozuliâ, O. Simvol neskorenoï Ukraïni. Zhinki v istorii Ukraïni. Kiïv: Ukraïns'kii tšentr dukhovnoï kul'turi, 1993, 186–191]
- Криловець, Н. В. «Філософія творчості в поезії Ліни Костенко». Наукові записки. Серія «Філологічна» 27/2012, 341–344.
- [Krilovets', N. V. «Filosofiiâ tvorchosti v poezii Lini Kostenko». Naukovi zapiski. Seriiâ «Filologichna» 27/2012, 341–344]

Извори

- Костенко, Лина. „Само сагради храм, а људи ће доћи...“; прево с украјинског Миодраг Сибиновић. Писмо 22, 84/85, 2006: 72.
- [Kostenko, Lina. „Samo sagradi hram, a ljudi će doći...“; Preveo s ukrajinskog Miodrag Sibinović. Pismo 22, 84/85, 2006: 72]
- Костенко, Лина. „Песник не може бити власништво...“; прево с украјинског Миодраг Сибиновић. Писмо 22, 84/85, 2006: 72.
- [Kostenko, Lina. „Pesnik ne može biti vlasništvo...“; preveo s ukrajinskog Miodrag Sibinović. Pismo 22, 84/85, 2006: 72]
- Костенко, Лина. „А зар је важно...“. [У:] Љ. Поповић (прир.) У инат ветровима: антологија украјинске поезије; превод и поговор Миодраг Сибиновић. – Бања Лука; Српско Сарајево: Друштво српско-украјинског пријатељства Републике Српске – Завод за уџбенике и наставна средства Републике Српске, 2002, 337.
- [Kostenko, Lina. „A zar je važno...“. [U:] Lj. Popović (prir.) U inat vetrovima: antologija ukrajinske poezije; prevod i pogovor Miodrag Sibinović. – Banja Luka; Srpsko Sarajevo: Društvo srpsko-ukrajinskog prijateljstva Republike Srpske – Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Republike Srpske, 2002, 337]

Костенко, Лина. „Они који се рађају...”; с украјинског језика превео Срђан Рашковић. Багдала 16/1974: 12–13.

[Kostenko, Lina. „Oni koji se rađaju...”; s ukrajinskog jezika preveo Srđan Rašković. Bagdala 16/1974: 12–13.]

Костенко, Лина. „Потражите цензора у себи...”; с украјинског превео Миодраг Сибиновић. Развитак 46/2006: 39.

[Kostenko, Lina. „Potražite cenzora u sebi...”; s ukrajinskog preveo Miodrag Sibinović. Razvitak 46/2006: 39]

Костенко, Лина. „Скитска жена”; с украјинског превео Миодраг Сибиновић. Развитак 46/2006: 39.

[Kostenko, Lina. „Skitska žena”; s ukrajinskog preveo Miodrag Sibinović. Razvitak 46/2006: 39]

Костенко, Лина. „Страшан каледоскоп...” [У:] Љ. Поповић (прир.) У инат ветровима: антологија украјинске поезије: XVI–XX век; превод и поговор Миодраг Сибиновић. Бања Лука; Српско Сарајево: Друштво српско-украјинског пријатељства Републике Српске – Завод за уџбенике и наставна средства Републике Српске, 2002, 319.

[Kostenko, Lina. „Strašan kaleidoskop...” [U:] U inat vetrovima: antologija ukrajinske poezije: XVI–XX vek; prevod i pogovor Miodrag Sibinović. Banja Luka ; Srpsko Sarajevo: Društvo srpsko-ukrajinskog prijateljstva Republike Srpske – Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Republike Srpske, 2002, 319]

Костенко, Лина. „Лудује ватра... (Гуде вогонь — веселий сатана...)”; с украјинског препевао Срђан Ђурђов Рашковић. Домети 3, 8, 1976: 73–74.

[Kostenko, Lina. „Luduje vatra... (Gude vagon' — veselii satana)”; s ukrajinskog prepevaio Srđan Đurđov Rašković. Dometi 3, 8, 1976: 73–74]

Костенко, Лина. „И дажд, и снег, олује судњег дана...” [У:] Љ. Поповић (прир.) У инат ветровима: антологија украјинске поезије: XVI–XX век; превод и поговор Миодраг Сибиновић. Бања Лука; Српско Сарајево: Друштво српско-украјинског пријатељства Републике Српске – Завод за уџбенике и наставна средства Републике Српске, 2002, 323.

[Kostenko, Lina. „I dažd, i sneg, oluje sudnjeg dana...” [U:] Lj. Popović (pir.) U inat vetrovima: antologija ukrajinske poezije: XVI–XX vek; prevod i pogovor Miodrag Sibinović. Banja Luka ; Srpsko Sarajevo: Društvo srpsko-ukrajinskog prijateljstva Republike Srpske – Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Republike Srpske, 2002, 323]

Костенко, Лина. „Дозиметром не може да се измери...”; превео с украјинског Миодраг Сибиновић. Писмо 22, 84/85, 2006: 72.

[Kostenko, Lina. „Dozimetrom ne može da se izmeri...”; preveo s ukrajinskog Miodrag Sibinović. Pismo 22, 84/85, 2006: 72]

- Костенко, Лина. „Стајала крушка...”. [У:] Љ. Поповић (прир.) У инат ветровима: антологија украјинске поезије: XVI–XX век; превод и поговор Миодраг Сибиновић. Бања Лука ; Српско Сарајево: Друштво српско-украјинског пријатељства Републике Српске – Завод за уџбенике и наставна средства Републике Српске, 2002, 331.
- [Kostenko, Lina. „Stajala kruška...”. [U:] Lj. Popović (prir.) U inat vetrovima: antologija ukrajinske poezije: XVI–XX vek; prevod i pogovor Miodrag Sibinović. Banja Luka ; Srpsko Sarajevo: Društvo srpsko-ukrajinskog prijateljstva Republike Srpske – Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2002, 331]
- Костенко, Лина. „Луде брзине...” [У:] Љ. Поповић (прир.) У инат ветровима: антологија украјинске поезије: XVI–XX век; превод и поговор Миодраг Сибиновић. Бања Лука ; Српско Сарајево: Друштво српско-украјинског пријатељства Републике Српске – Завод за уџбенике и наставна средства Републике Српске, 2002, 325.
- [Kostenko, Lina. „Lude brzine...” [U:] Lj. Popović (prir.) U inat vetrovima: antologija ukrajinske poezije: XVI–XX vek; prevod i pogovor Miodrag Sibinović. Banja Luka ; Srpsko Sarajevo: Društvo srpsko-ukrajinskog prijateljstva Republike Srpske – Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Republike Srpske, 2002, 325]
- Костенко, Лина. „Мене, која се не због корида на свет јави...”; прево с украјинског Миодраг Сибиновић. Писмо 22, 84/85, 2006: 72.
- [Kostenko, Lina. „Mene, koja se ne zbog korida na svet javi...”; preveo s ukrajinskog Miodrag Sibinović. Pismo 22, 84/85, 2006: 72]
- Костенко, Лина. „Можда је свет наш још одвише млад...” [У:] Љ. Поповић (прир.) У инат ветровима: антологија украјинске поезије: XVI–XX век; превод и поговор Миодраг Сибиновић. Бања Лука ; Српско Сарајево: Друштво српско-украјинског пријатељства Републике Српске – Завод за уџбенике и наставна средства Републике Српске, 2002, 335.
- [Kostenko, Lina. „Možda je svet naš još odviše mlad...” [U:] Lj. Popović (prir.) U inat vetrovima: antologija ukrajinske poezije: XVI–XX vek; prevod i pogovor Miodrag Sibinović. Banja Luka ; Srpsko Sarajevo: Društvo srpsko-ukrajinskog prijateljstva Republike Srpske – Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Republike Srpske, 2002, 335]
- Костенко, Лина: Лиш храм збудуй, а люди в нього прийдуть... <<https://litlife.club/books/266487/read?page=39>>05.01.2025.
- [Kostenko, Lina: Lish khram zbudui, a liudi v n'ogo priidut'... <<https://litlife.club/books/266487/read?page=39>>05.01.2025]
- Костенко, Лина: Поет не може бути власністю... <<https://litlife.club/books/266487/read?page=38>>05.01.2025.
- [Kostenko, Lina: Poet ne mozhe buti vlasnistiu... <<https://litlife.club/books/266487/read?page=38>>05.01.2025]

Костенко, Лина: Якарізнiця... <<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=5762>>
08.01.2025.

[Kostenko, Lina: Ākariznitsiā... <<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=5762>>
08.01.2025]

Костенко, Лина: Тi, що народжуються раз на столiття... <<https://ukrainian-poetry.com/kostenko-lina/ti-shho-narodzhuuytsya-raz-na-stolittya/>>05.01.2025.

[Kostenko, Lina: Ti, shcho narodzhuuĭt'siā raz na stolittīā... <<https://ukrainian-poetry.com/kostenko-lina/ti-shho-narodzhuuytsya-raz-na-stolittya/>>05.01.2025]

Костенко, Лина: Шукайте цензора в собi... <http://ukrbooks.com/ua/Shukajte_cenzora_v_sobi/>08.01.2025.

[Kostenko, Lina: Shukaĭte ťsenzora v sobi... <http://ukrbooks.com/ua/Shukajte_cenzora_v_sobi/>08.01.2025]

Костенко, Лина: Скіфська баба <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=5715#-google_vignette>05.01.2025.

[Kostenko, Lina: Skifs'ka baba <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=5715#-google_vignette>05.01.2025]

Костенко, Лина: Страшний калейдоскоп... <<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=13197>>08.01.12025.

[Kostenko, Lina: Strashnī kaleĭdoskop... <<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=13197>>08.01.12025]

Костенко, Лина: Гуде вогонь — веселий сатана... <http://ukrbooks.com/ua/Gude_vogon_veselyj_satana/>05.01.2025.

[Kostenko, Lina: Gude vogon' — veselī satana... <http://ukrbooks.com/ua/Gude_vogon_veselyj_satana/>05.01.2025]

Костенко, Лина: I дощ, i снiг, i вiхола, i вiтер... <<https://dovidka.biz.ua/i-doshh-i-snig-i-vihola-i-viter-lina-kostenko>>08.01.2025.

[Kostenko, Lina: I doshch, i snig, i vikhola, i viter... <<https://dovidka.biz.ua/i-doshh-i-snig-i-vihola-i-viter-lina-kostenko>>08.01.2025]

Костенко, Лина: Дозиметром не вимiряєш дози... <<https://litlife.club/books/266487/read?page=48>>05.01.2025.

[Kostenko, Lina: Dozimetrom ne vimiriāesh dozi... <<https://litlife.club/books/266487/read?page=48>>05.01.2025]

Костенко, Лина: Стояла груша... <<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=21826>>
08.01.2025.

[Kostenko, Lina: Stoīāla grusha... <<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=21826>>08.01.2025]

Костенко, Лина: Шаленi темпи... <<https://ukrainian-poetry.com/kostenko-lina/shaleni-tempi-chas-ne-nasha-vlasnist/>>08.05.2025.

[Костенко, Лина: Шалені темпи... <<https://ukrainian-poetry.com/kostenko-lina/shale-ni-tempi-chas-ne-nasha-vlasnist/>>08.05.2025]

Костенко, Лина: Я, що прийшла у світ не для корид... <<https://www.pisni.org.ua/songs/3297560.html>>05.01.2025.

[Kostenko, Lina: Я, shcho priishla u svit ne dlia korid... <<https://www.pisni.org.ua/songs/3297560.html>>05.01.2025]

Костенко, Лина: Мабуть, ще людство дуже молоде... <<https://dovidka.biz.ua/mabut-shhe-lyudstvo-duzhe-molode-lina-kostenko>>08.01.2025.

[Kostenko, Lina: Mabut', shche liudstvo duzhe molode... <<https://dovidka.biz.ua/mabut-shhe-lyudstvo-duzhe-molode-lina-kostenko>>08.01.2025]

Таня Гаєв

ПОЕЗІЯ ЛІНИ КОСТЕНКО У ПЕРЕКЛАДІ СЕРБСЬКОЮ МОВОЮ

Резюме

Після короткого представлення творчості Ліни Костенко, ми хотіли вказати на найважливіші теми та мотиви й характерні риси поезії поетеси на прикладі вибраних перекладів її лірики сербською мовою. Мета статті — теоретичне дослідження багатогранності творчості Л. Костенко, проведення аналізу її позачасових поетичних якостей та вказати на важливість філософського мислення поетеси стосовно сучасних суспільних подій. Актуальність роботи випливає з необхідності комплексного літературознавчого дослідження філософських, текстових, культурно-мистецьких та соціально-політичних характеристик поетичної творчості Л. Костенко в контексті провідних тенденцій розвитку української літератури другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Творчість поетеси розглядається в контексті сучасних історичних змін.

Ключові слова: Ліна Костенко, поезія, українська література, сербська культура, переклад, перекладач.